

Gençlerin Bütçe Hakkı Algısı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerinden Bir Değerlendirme

Fatma YAPICI SAPANKAYA*

Haluk TANDIRCIOĞLU**

ÖZ

Magna Carta (1215) sayesinde ortaya çıkan “temsilsiz vergi olmaz” söylemi, bütçe hakkının ortaya çıkıp gelişimine zemin hazırlamıştır. Bütçe hakkı halkın seçtiği temsilciler eliyle kamusal gelir ve giderlerin belirlenmesidir. Günümüzde bütçe hakkı yasama organı tarafından kullanılır. Bütçe hakkı demokrasi kültürünün gelişimine olanak sağlayan bir değerdir. Böylesi önemi olan bir değer gençler tarafından benimsenmesi, demokrasi kültürünün gelecek nesle aktarılması anlamına gelir. Gençlerin kamu gelir ve giderleri hakkında bilgi sahibi olmaları, kamusal sorumlulukları üstlenme bilinçlerini artırır. Bütçe hakkı algısını ölçmeyi hedefleyen bu çalışma, saha araştırması yöntemiyle buna ulaşmaya çalışmıştır. Seçilen örneklem Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileridir. Örnekleme tarafımızca hazırlanan anket yoluyla sorular yöneltilmiş ve alınan yanıtlar istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics (24.0) programı kullanılmıştır. Anket yöntemiyle elde edilen verilerin analizinde T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Elli sorudan oluşan bütçe hakkı algısı anketine rassal olarak seçilen 430 öğrenci katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre bütçe duyarlılığının Maliye Bölümü öğrencilerinde daha fazla olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bütçe hakkı algısına etki eden faktörler olarak saydamlık, kamu mali yönetiminde etkinlik, kamu harcamaları algısı ve eğitim olarak belirlenmiştir. Yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre belirlilik katsayısı olan $R^2= 0,541$, çalışmada bütçe hakkı algısına etki ettiği varsayılan faktörlerin bütçe hakkı algısının yalnızca %54'lük kısmını açıkladığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bütçe Hakkı, Kamu Harcamaları Finansmanı, Temsilsiz Vergileme, Vergi Bilinci

JEL Sınıflandırması: H60, H50, H20, H23

Youth's Perception of the Power of Purse: An Evaluation of Students of Manisa Celal Bayar University Faculty of Economics and Administrative Sciences

ABSTRACT

The discourse of “no tax without representation” emerged thanks to Magna Carta (1215), paving the way for the emergence and development of the budget right. The budget right is the determination of public revenues and expenditures by the representatives elected by the people. Today, the budget right is exercised by the legislature. The right to budget is a value that allows the development of a culture of democracy. The adoption of such an important value by young people means transferring the culture of democracy to the future generation. Young people's knowledge of public revenues and expenditures increases their awareness of taking public responsibilities. This

*Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, fatma.yapici@deu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-2441-924X

**Dr.Öğr.Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, haluk.tandirci@deu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0003-4287-549X

(Makale Gönderim Tarihi:23.12.2021 / Yayına Kabul Tarihi:07.04.2022)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1040006

Makale Türü: Araştırma Makalesi

study, which aims to measure the perception of the budget right, tried to reach this with the field research method. The selected sample is students of Manisa Celal Bayar University Faculty of Economics and Administrative Sciences. Sampling questions were asked through the questionnaire prepared by us and the answers were analyzed statistically. IBM SPSS Statistics (24.0) program was used to process the data. In the data analysis obtained by the survey method, T test and One Way Analysis of Variance (ANOVA) were used. The perceptions of the students participating in the survey about power of purse were examined in terms of gender, age, departments and classes through descriptive analysis methods. 430 randomly selected students participated in the budget right perception survey consisting of fifty (50) questions. According to the results obtained, it was seen that the budget sensitivity was higher in the students of the Department of Public Finance. In this study, transparency, efficiency in public financial management, perception of public expenditures and education were determined as the factors affecting the perception of budget right. According to the results of the linear regression analysis, the coefficient of determination $R^2 = 0.541$, it was found that the factors assumed to affect the perception of the power of the purse in the research explained only 54% of the perception of power of the purse.

Key Words: Power of Purse, Public Expenditure, Non-Representational Taxation, Tax Awareness

JEL Classification: H60, H50, H20, H23

GİRİŞ

Bütçe hakkının ortaya çıktığı ve geliştiği ilk ülke İngiltere'dir. 1215 yılında Kral (Yurtsuz John)'un haksız ve keyfi yere kullandığı vergileme ve buna bağlı şekillenen harcama yetkisi, Magna Carta (Büyük Ferman)'ın ilanı ile sınırlandırılır. Bu ilan, ülke tarihindeki siyasi ve mali paradigma değişimlerinden biridir. Ayrıca İngiltere'de yaşanan bu gelişme o dönem ve sonrasında birçok ülke için ilham verici olur. Bütçe hakkı demokrasi kültürünün gelişimine sağladığı katkılar sayesinde kısa zamanda toplumsal bir değere dönüşür. Bundan böyle halk, seçtiği temsilcilerin onayına binaen vergilendirilecek ve kamu hizmetlerinden yararlanacaktır. Bu bağlamda bütçe hakkı, halkın cebinden çıkanın halkın kararlarına bağlı olarak halka dönmesi demektir.

1808 tarihli Sened-i İttifak, bütçe hakkının ülkemizdeki gelişimini belgeleyen ilk siyasi metindir. Bu yönüyle bakıldığında bütçe hakkının İngiltere kadar olmasa da Türkiye'de de güçlü bir tarihsel kökeni olduğu görülür. Tarihsel süreç, bütçe hakkı algısının gelişimini izlemek için de önemlidir. Ülkenin anayasal tarihi de bütçe hakkının siyasi güvenceye alındığını ortaya koyan belgelerle doludur. 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı, 1876 Kanun-i Esasisi, 1921 Anayasası, 1924 Anayasası, 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası bütçe hakkını koruyan temel belgelerdir. Bunlardan sonuncusu olan 1982 Anayasası'ndaki "... kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır", "harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz" ve "vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır" hükümleri, söz konusu bütçe olduğunda yetkinin açıkça yasama organında olduğunu gösterir. Siyasi karar alma sürecinin işleyişi ve bütçe hakkının kullanımına ilişkin bu hükümler, anayasa seviyesinden başlayarak toplumda bütçe hakkı algısının oluşumuna fırsat verir. Lakin bu fırsattan ne derecede istifade edildiği belirsizdir. Bu çalışmanın amacı, var olan bu belirsizliğe ışık tutmak ve bütçe hakkı algısının nesiller arası aktarımı yönünde toplumun ne derece başarılı olduğunu ortaya koymaktır. Dolayısıyla çalışma odağına gençlerin

alınması bir tesadüf değil, bilinçli bir tercihtir. Seçilen öğrenci grubunun iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencileri olmasıysa öğrenim alanı bakımından bu öğrencilerin derslerinde bütçe hakkıyla ilgili bilgileri almada diğer fakülte öğrencilerine kıyasla daha avantajlı olmalarıdır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında üç ana bölüm olarak kurgulanmıştır. İlk olarak bütçe hakkının anlam ve önemi teorik yönüyle ortaya konulmuş ve ardından Türkiye'deki bütçe hakkı literatürüne yer verilmiştir. Sonrasındaysa alan araştırmasının metodolojisi tanıtılmış ve bulguları değerlendirilmiştir. Çalışmanın uygulama anketi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde yapılmıştır. Örneklem seçiminde kolayda örnekleme metodu kullanılmıştır. Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics (24.0) programı kullanılarak analiz edilmiş, T Testi ve ANOVA sonuçları üzerinden ankete katılan 430 öğrencinin yanıtları demografik özellikler yönüyle ilişkilendirilerek incelenmiştir. Ankette bütçe hakkı algısının değerlendirilmesine yönelik elli (50) adet soru kullanılmıştır. Ulaşılan bulgular korelasyon testi ve regresyon analiziyle değerlendirilmiş, çalışma sonuç ve değerlendirmelerle tamamlanmıştır.

I. BÜTÇE HAKKI ve ALGISININ ANLAMI

Bütçe hakkı başta vergi olmak üzere diğer kaynaklardan elde edilen gelirlerle kamu harcamalarının tür ve bileşimini tespit ve onaylama hakkı olarak da tanımlanır (Yılmazcan, 2000: 163). Bütçe hakkı, seçmenlerin tercihler bütününe ve kamu kesiminin ekonomi içindeki payını belirleyen bütçe için siyasi ve hukuki zemin oluşturur. Hükümetlerin icraat programları olan bütçelerin seçmen tercihlerini en iyi şekilde yansıtması, bütçe uygulamalarının başarısını artırır. Öte yandan bütçeler ekonomik, mali ve sosyal hayatı doğrudan etkileyen araçlardır. Bütçelerin kanun olarak hazırlanmasının gereğiye Parlamentonun tasarrufu olan bütçe hakkının, emanet edildiği Hükümet tarafından layıkıyla kullanılıp kullanılmadığını izlemektir. Kaldı ki, bütçe hakkının temsilciler üzerinden vergi mükellefiyetine bağlı olup olmadığına bakılmaksızın tüm vatandaşlara ait olması, ulusal egemenliğin en önemli sonucudur (Bağlı, 2012: 49). Bütçe hakkı bütçe teklifinin onaylanıp uygulanması ve sonuçların denetlenmesini de içerir (Konukman, 2015: 26). Lakin akademik çalışmaların çoğunda Kıta Avrupası anlayışının bir yansıması olarak genellikle bütçenin kanunlaşma sürecinde bütçe hakkının kullanımına vurgu yapılır. Oysa bütçenin uygulanması sırasında ve sonrasındaki denetimler de bütçe hakkına dairdir. Özellikle bütçenin kanunlaşma süreci, başlı başına bir denetim örneğidir. Parlamentoların, hükümetlerin sunduğu bütçe teklifinde ciddi değişiklikler yapabilme hakkı vardır. Ayrıca parlamentodaki bütçe görüşmelerinin kamuoyu önünde gerçekleşmesi de oldukça güçlü bir denetim sürecini ifade eder. Bütçe uygulandıktan sonra kesin hesapların ve parlamento adına denetim yapan kurumlarca yazılan denetim raporlarının da parlamentoda görüşülmesi, bütçe hakkı kullanımı demektir (Akbey, 2020: 5). Kesin hesabın çıkarılmasıyla siyasal iktidarın ve onun emrindeki idare teşkilatının bütçe yılı içindeki bütün iş ve işlemlerinin mali boyutu, yasama organının bilgisine sunulur.

Böylece yasama organı, kesin hesap ile bütçe hakkında kaynaklanan bilgilenme imkânına kavuşur (Bağlı, 2012: 73).

Bütçe hakkı, üç temel unsuru içerir. Bunlar; (i) ortaya çıkan kamusal ihtiyaçların kamusal hizmet kapsamına alınması, (ii) gereken gelirlerin tahsili ve (iii) bunlara dair kararların kimler tarafından ne şekilde ve ne zaman verileceğinin tespitidir (Edizdoğan ve Çetinkaya, 2016: 21). Ayrıca bütçe hakkı sahibi olan parlamentonun bütçe oluşturma sürecinde asli rolünü sergileyebilmesi için bütçe içeriğine ait teknik konu ve süreçler hakkında bilgilendirilmesi gerekir. Bu açık bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç siyasi aktörlerin etkisine kapalı bir teknokrasiyle karşılanabilir. Günümüzde Hollanda ve ABD, bu tür bir teknokrasiyi bütçe sürecine adapte eden ülkelere örnektir (Andersen, 2009: 10).

Bütçe hakkının ve konu bütçe olduğunda karar alma yetisinin halk adına hareket eden parlamentolara ait olduğunun bilinci ve farkındalığı, bütçe hakkı algısıdır. Bütçe hakkı algısının gelişmesi, hükümetler üzerindeki toplumsal denetim ve kontrolün güçlenmesine katkı sağlar. Bütçe hakkı algısı en sade haliyle, muhatap olduğu kamu görevlisine “*sizin maaşınız benim vergilerimle ödeniyor*” diyen bir seçmenin sözleriyle açığa çıkar. Tek başına bu bile, hükümetlerin sahip oldukları kamusal gelir ve giderler hususundaki yetkilerinin kaynağının bütçe hakkı ve bu hakkı hükümete devreden seçmenlerde olduğunu gösterir. Bütçe hakkı algısına sahip seçmenlerin varlığı, bu seçmenlere hizmet sunan hükümetleri etkin ve kaliteli hizmet sunma yönünde motive eder. Kısacası bütçe hakkı algısının varlığı, demokrasi kültürünün yerleşip güçlenmesini sağlayan bir değerdir ve bu değer gelecekte kuşaklara aktarılması demokrasinin bir tür teminatıdır.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bütçe hakkının ve buna bağlı olarak bütçe hakkı algısının gelişip güçlenmesini sağlayan siyasi ve hukuki düzenlemeler mevcuttur. Örneğın İngiltere’deki Magna Carta’nın Türkiye’deki karşılığı Sened-i İttifaktır. Öyle ki, bütçe hakkı hususunda çalışma yapanların bazıları Sened-i İttifakı, Türk Magna Cartası olarak nitelendirir (Akşın, 1992: 115-123). Türkiye anayasalar bakımından da oldukça köklü bir tarihe sahiptir ve bu anayasaların çoğunda bütçe hakkına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Türk kamu mali yönetimini şekillendiren ve mali anayasalar olarak da değerlendirilen 1927 tarihli 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ve 2003 tarihinde kabul edilerek 2006 yılında onun yerine geçen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu (Ergen, 2016: 101), hesap verme sorumluluğuna ve saydamlık gibi modern bütçe ilkelerini benimsemiş ve bütçe hakkının daha etkin kullanımına katkı vermiştir. Bu katkının bir boyutu da bütçe hakkı algısının gelişimidir.

II. TÜRKİYE’DE BÜTÇE HAKKI ALGISINA İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

Oldukça yeni bir çalışma alanı olan bütçe hakkı algısı hakkında ülkemizde yapılan çalışmalara ait genel değerlendirmeler şunlardır:

Kızıлтаş (2005) çalışmasında “Bütçe Hakkının Kullanımında Geline Aşama: Doğrudan Demokrasi” başlığı kullanılmış ve doğrudan demokrasiyle bütçe hakkı kullanımı arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Doğrudan demokrasinin birer aracı olarak saydamlık ve hesap verme sorumluluğunu ele alan

çalışmada “doğrudan demokrasi-bütçe hakkı ilişkisi”, genel seçimlerin bütçe üzerindeki etkileri gösterilerek ele alınmıştır. Çalışmada demokrasi, teknoloji ve kamu yönetimi araçlarının gelişmesiyle bütçe hakkının kullanımında kısmen de olsa doğrudan demokrasinin varlığı sonucuna ulaşılmıştır (Kızıltaş, 2005: 396). Seçmenlerin bir tür yönetim aracı olan bütçe üzerindeki etkilerini veri kabul eden çalışma, saydamlık ve hesap verme sorumluluğu sayesinde kaynakların kısmen de olsa seçmen çıkarları doğrultusunda kullanıldığı algısının kamuoyunca benimsendiğini göstermiştir.

Çataloluk (2008) çalışmasında bütçe hakkının toplumların sergilediği siyasi, ekonomik ve mali süreçlere bağlı olarak geliştiği ortaya konulmuş ve batı toplumlarında halkın yönetime katılarak demokratik gelişime katkıda bulunduğu vurgulanmıştır (Çataloluk, 2008: 93). Seçmenlerin bütçe hakkının sahipleri olarak devlet otoritesini şekillendirmede asıl belirleyici unsur oldukları sonucuna ulaşan çalışma, zımnın bütçe hakkı algısına dikkat çekmiştir.

Yılmaz ve Tosun (2010) çalışmasında mali saydamlığa yönelik olarak dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler, temsili demokrasi ve bütçe hakkı kapsamında ele alınmıştır. Çalışmada 5018 sayılı Kanun’un getirdiği yeniliklerin TBMM’nin bütçe hakkını daha etkili kullanma imkânı verip vermediği incelenmiştir. Teorik temellendirmenin asıl vekil ilişkisi üzerinden yapıldığı çalışma, parlamentonun bütçe sürecindeki denetim yetkisinin ne denli genişletilir ve etkinliği ne ölçüde artırılırsa, bütçe hakkı açısından o kadar ilerleme kaydedileceği sonucuna ulaşmıştır (Yılmaz ve Tosun, 2010: 10). Çalışmanın sonuç kısmındaki parlamentonun bütçenin hazırlanması, uygulanması ve kesin hesabın çıkarılması bakımından 5018 sayılı Kanun’un getirdiği temel düzenlemeleri sahiplenmesinin gerekliliğine olan vurgusu, bütçe hakkı algısının oluşumuna ışık tutması bakımından önemlidir.

Canbay ve Gerger (2012) çalışmasında “Batı’da Bütçe Hakkının Gelişiminin Toplumsal Yapının Değişimi Üzerindeki Etkileri” başlığı kullanılmış ve çalışmada bütçe hakkının tarihsel gelişimi incelenmiştir. Bütçe hakkı algısının kazanımlarına da yer veren bu çalışma, en önemli kazanımın bütçe hakkı sayesinde “vatandaşların Hükümeti denetleme olanağı bulması” olduğuna ışık tutmuştur. Bütçe hakkı algısının önemini öne çıkaran bu çalışmanın tüme varım bakımından genel kurgusu şöyledir: (i) Bütçe hakkı, toplumsal yapıdaki değişimlere etki eden temel faktörlerden biridir. (ii) Bütçe hakkının gelişimi, parlamenter demokrasinin gelişimine zemin hazırlar. (iii) Demokrasinin gelişimi vatandaşların pasif birey rolünden sıyrılıp hükümet faaliyetlerini etkileyen aktif bireylere dönüşümünü sağlar. (iv) Bütçe hakkı, toplumsal tabakalar ve bunların yapısı üzerinde de değişimler meydana getirir. Devletin mali işlerinde şeffaflık, hesap sorma ve hesap verme sorumluluğuyla denetim mekanizmalarının iyi yönetim ekseninde işlerlik kazanması sağlar. (v) Katılımcı demokrasi ve iyi yönetişimin kazanımlarıysa kalkınma ve sosyal refahın artırılmasına yol açar (Canbay ve Gerger, 2012: 175-191). Bu kurgu içinde bütçe hakkı algısının izahı, üçüncü aşamada belirtilen vatandaşların pasif rolü terk ederek aktif role bürünmeleri vurgusuyla verilmiştir.

Bu, çalışmada ele aldığımız gençlerde bütçe hakkı algısının varlığını araştırmanın önemini göstermesi bakımından önemlidir.

Narter (2012) çalışmasında bütçe hakkının diğer anayasal ilkelerle olan yakın ilişkisi ve çoğu zaman onları anlamlı kılma yönündeki işlevi ortaya konulmuş ve bütçe hakkının etkin şekilde nasıl kullanılabilceğine yönelik eleştiri ve önerilere yer verilmiştir. Temsili demokraside yürütmenin güç kazanıyor olmasının parlamentoların bütçe hakkını etki şekilde kullanmalarını engelleyecek bir süreci ortaya çıkardığına işaret eden çalışma, evrensel denetim standartları ve kamuoyu denetiminin yaygınlaşmasının önemini vurgulamıştır (Narter, 2012: 49). Çalışma kamuoyu denetiminin bütçe hakkı algısı yönünde taşıdığı gerekliliği belirtmesi bakımından dikkat çekicidir.

Cilavdaroğlu ve Ekinci (2013) çalışmasında TBMM'nin bütçe hakkını kullanma kapasitesi ve bunu etkileyen faktörler değerlendirilmiştir. Seçmenlerin siyasi partiler ve milletvekilleri üzerinde bütçe hakkı hususunda baskı oluşturmamaları, ele alınan faktörlerden biridir. Buna göre, bu yöndeki baskılarının zayıflığının sebepleri başta parti içi demokrasi olmak üzere milletvekili seçim sisteminden gelen aksaklıklardır. IMF ile yapılan kredi anlaşmalarını da TBMM'nin bütçe üzerindeki denetimini azaltan faktörlerden biri olarak ele alan çalışma, IMF'nin Türkiye'de Hükümet üzerinde fiilen "mali kural" oluşturduğu ve bütçe hakkı kullanımına müdahil olduğunu belirtmektedir (Cilavdaroğlu ve Ekici, 2013: 76).

Bağlı (2014) "TBMM'nin Bütçe Hakkı Kullanım Durumu: 5018 Sayılı Kanun Sonrası Bütçe Hakkı Kullanımında Etkinlik Düzeyinin Ölçümü" adlı doktora tezinde 5018 sayılı Kanun sonrasında TBMM'nin bütçe hakkı kullanımında etkinliğin ne düzeyde sağlandığı incelenmiştir. Anket yöntemi kullanılan bu çalışmada araştırma evreni orantılı örnekleme yöntemiyle yirmi dördüncü dönem milletvekillerinden değişik komisyonlarda görev alanlar arasından oluşturulmuştur. Çalışmada TBMM'nin bütçe hakkını 5018 sayılı Kanunun öngördüğü biçimde etkin olarak kullanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedenleri olarak (i) mevzuattaki yetersizliklerin yanı sıra yasama organınca bütçe hakkını sahiplenmedeki eksiklik, (ii) belge ve dokümanlardaki yetersizlikler, (iii) yasama-yürütme ilişkisinden kaynaklanan sorunlar, (iv) kamuoyu ve sivil toplum kuruluşlarının bütçeleme sürecine yeterince ilgi göstermemesi ve (v) dış denetimin öngörülen seviyelerde gerçekleşmemesi gösterilmiştir (Bağlı, 2014: 329-334). Bunlar arasında ilk sırada bulunan bütçe hakkının yasama organınca sahiplenilmemesi, bütçe hakkı algısının milletvekilleri seviyesinde bile yeterince oluşmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Dördüncü sırada verilen kamuoyunun ve sivil toplum kuruluşlarının bütçeleme süreciyle yeterince ilgilenmemeleri de ülkemizdeki düşük düzeyli bütçe hakkı algısını açıklaması yönüyle dikkat çekmektedir.

Selen ve Tarhan (2014) Türkiye'de Bütçe Hakkı Algısı" başlıklı çalışmalarında bütçe hakkının kullanımını etkileyen faktörleri hukukilik faktörü, siyasal hak faktörü, sivil toplum faktörü, vatandaşın tutumu faktörü, demokratik katılım faktörü, finansman faktörü, şeffaflık faktörü ve karar etkinliği faktörü

şeklinde ele almışlardır (Selen ve Tarhan, 2014: 45-65). Türkiye’de bütçe hakkı algısının ölçülmesini amaçlayan çalışma hem vatandaşlar hem de bürokratlara uygulanan anketlerden elde edilen verilere bağlı yapılan tanımlayıcı istatistiklerle zenginleştirilmiştir. Ulaşılan sonuç, Türkiye’de toplumun bütçe hakkını fonksiyonel biçimde kullanamadığı yönündedir (Selen ve Tarhan, 2014: 124).

Alkan ve Yıldız (2016) “Kamu Kurumlarının Bütçeleme Süreçlerinde Bireylerin Bütçe Algısı üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmalarında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü öğrencilerine ve üniversitede çalışan akademik ve idari personele uygulanan anket yardımıyla katılımcıların genel bütçe algısı ve bütçenin hazırlık, uygulama ve denetim aşamalarına ilişkin algıları incelenmiştir. Çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda katılımcıların bütçe ve bütçe uygulamalarına yönelik genel bilgilere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Alkan ve Yıldız, 2016: 63).

Yıldız ve Alkan (2017) “Katılımcı Bütçeleme Perspektifinden Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Bütçe Algısı Araştırması: Dumlupınar Üniversitesi Örneği” başlıklı çalışmalarında kullandıkları anket formu yardımıyla öğrencilerin bütçe algısı ölçülmüştür. Çalışma katılımcıların şeffaflık, hesap verebilirlik ve hukukilik sürecindeki etkinliklerine ilişkin önermelerdeki ifadelerle katılım düzeylerinin yüksek olduğu, bu alandaki çalışmaların kamu harcamalarının toplumsal taleplere uygun planlanması ve bütçe uygulamalarının bireylerin yaşam standartlarını etkilemesi algısını doğrudan etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Yıldız ve Alkan, 2017: 142).

Çakır ve Kayalidere (2018) “Katılımcı Bütçe Bağlamında Manisa Yunusemre Belediyesi Kent Konseyi’nin Bütçe Algısını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma” başlıklı çalışmalarında katılımcılara katılımcı bütçe çerçevesinde genel bütçe ve bütçe süreci ile kent konseyi hakkında farkındalıklarını ve bilgilerini ölçen bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların bütçe sürecine ilişkin bilgi dağarcığı arttıkça, farkındalık düzeyinin arttırdığı ancak bütçe hakkında genel bilgi dağarcığı ile farkındalık düzeyi arasında böyle bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Ulaşılan bu durum, kent konseyi üyelerinin aslında teknik olarak genel bütçe bilgisine sahip olmamalarına karşın bütçe süreci hakkında bilgili olduklarını ortaya koymuştur (Çakır ve Kayalidere, 2018: 1034-1035).

III. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ ve BULGULARI

Bu araştırma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenimine devam eden 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin bütçe hakkı konusundaki algısını belirlemeyi amaçlamaktadır. 1. sınıf öğrencileri henüz bütçe sistemi ve uygulamasını içeren maliye alanı derslerini henüz almadıkları için bilgi eksikliğine bağlı olarak bütçe algısı konusunda algılarının anlamlı olmayacağı düşünüldüğünden çalışmanın örnekleme dâhil edilmemiştir. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 430 katılımcı kolayda örneklem metodu ile seçilmiştir. Analizlerimize kaynak teşkil eden anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilere dair demografik özelliklerin tespitine yönelik sorular kullanılmıştır. İkinci bölümdeyse 43 adet beşli Likert ölçeği kullanılan ve bütçe hakkı algısını

ölçmeyi hedefleyen soruya yer verilmiştir. Likert ölçeği soruları (i) çok yetersiz (ii) yetersiz (iii) orta (iv) yeterli ve (v) çok yeterli şeklinde olup sırasıyla bunlar (1) hiç katılmıyorum (2) çok az katılıyorum (3) orta düzeyde katılıyorum (4) katılıyorum ve (5) kesinlikle katılıyorum anlamlarına gelmektedir. Uygulanan anketlerin sonunda toplam verilerin analizi IBM SPSS Statistics (24.0) programı ile tanımlayıcı istatistiksel analizler ile parametrik hipotez testleri kullanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde ilk sırada örneklemden elde edilen demografik değişkenlere ilişkin frekans ve geçerli yüzde bilgileri verilecektir. Sonrasında bütçe hakkı algısına yönelik olarak belirlenen faktörlerin tanımlayıcı istatistikleri değerlendirilerek araştırma bulguları sıralanacaktır. Akabinde bütçe hakkı algısını etkileyen faktörler olarak belirlenen eğitim, saydamlık, bütçe duyarlılığı, kamu harcamaları ve kamu mali yönetiminde etkinlik faktörleri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla korelasyon analizi yapılacaktır. Son olarak bütçe hakkı algısını belirlediği düşünülen faktörlerin ne ölçüde bütçe hakkını etkilediğini test eden doğrusal regresyon analizi sonuçlarına yer verilecektir.

A. Demografik Değişkenler

Araştırmanın örneklemini olarak araştırmaya katılan 430 öğrenciye ait sırasıyla yaş, cinsiyet, ikamet edilen yer, sınıf ve bölüm ayırımından oluşan demografik özelliklere ait frekans dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Özellikler Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde
Yaş	18-20	87	20,2
	20-22	271	63,0
	22-24	62	14,4
	24-26	7	1,6
	26 üstü	3	0,7
Cinsiyet	Kadın	255	59,3
	Erkek	175	40,7
İkamet Edilen Yer	Marmara Bölgesi	40	9,3
	Ege Bölgesi	321	74,7
	İç Anadolu Bölgesi	22	5,1
	Doğu Anadolu Bölgesi	13	3,0
	Akdeniz Bölgesi	17	4,0
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	7	1,6
Karadeniz Bölgesi	10	2,3	
Sınıf	2. Sınıf	144	33,5
	3. Sınıf	122	28,4
	4. Sınıf	164	38,1
Bölüm	Maliye	89	20,7
	İktisat	153	35,6
	Kamu Yönetimi	39	9,1
	Ekonometri	38	8,8
	Çalışma Ekonomisi	44	10,2
İşletme	67	15,6	

Demografik özelliklerin genel görünümünü veren Tablo 1’e göre, ankete katılanların yüzde 63’ü 20-22 yaş aralığındadır. Katılımcıların yüzde 59,3’ü kadındır. Katılımcıların ikamet ettikleri bölgelere bakıldığında ise örneklemin seçildiği okulun bulunduğu bölge olan Ege Bölgesi’nin yüzde 74,7 ile katılımcıların en fazla yoğunlaştığı bölge olduğu görülmüştür. Ankete katılanların

yüzde 38,1'i 4. Sınıf öğrencisidir. Katılımcıların öğrenim gördüğü bölümler içinde en fazla katılım yüzde 35,6'lık payla İktisat Bölümü öğrencileri olmuş onu yüzde 20,7 ile Maliye Bölümü öğrencileri izlemiştir.

B. Bütçe Hakkı Algısını Ölçmeye Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmada tanımlayıcı istatistikler (1) Eğitim, (2) Saydamlık, (3) Kamu Harcamaları, (4) Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik ve (5) Bütçe Duyarlılığı olarak ayrılmış ve bu ayrımlar kapsamında katılımcılara toplam kırk beş önerme yöneltilmiştir. Araştırmanın tanımlayıcı istatistiklerine dair bulgular şöyledir:

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler 1

		Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Grup Aritmetik Ortalama	Grup Standart Sapma
Eğitim	Öğrenim planlarınızda yer alan dersler vergiler hakkında temel bilgileri kapsamada yeterlidir	3,25	0,775	3,3628	0,59636
	Öğrenim planlarınızda yer alan dersler kamu harcamaları hakkında temel bilgileri kapsamada yeterlidir	3,36	0,814		
	Öğrenim planlarınızda yer alan dersler kamu bütçesi hakkında temel bilgileri kapsamada yeterlidir	3,34	0,793		
	Kamu kesimi tarafından yayımlanan mali raporların kapsamı yeterlidir	3,03	0,899		
	Kamu maliyesi dersi almak devlet bütçesi hakkında fikir sahibi olmak açısından önemlidir	3,76	0,924		
Saydamlık	Kamu harcamaları hakkında kamu birimleri tarafından yapılan bilgilendirmeler yeterlidir	3,01	0,950	2,9858	0,66769
	Kamu gelirleri hakkında kamu birimleri tarafından yapılan bilgilendirmeler yeterlidir	3,03	0,951		
	Kamu kesimi tarafından yayımlanan mali raporların açıklık ve anlaşılabilirlik düzeyi yeterlidir	3,01	0,913		
	Merkezi idare bütçesi açık ve anlaşılabilir	2,97	0,929		
	Yazılı ve görsel basında bütçe ile ilgili yeterince haber paylaşılmaktadır	2,75	1,053		
	Yazılı ve görsel basında bütçe ile ilgili haberleri kamu harcamalarına duyarlılığı olumlu yönde etkilemektedir	2,94	1,026		
	Bilgi edinme yasası mali saydamlığa katkı sağlamıştır	3,19	1,003		
Vergilere karşı tepkileri azaltmak için kamu harcamaları konusundaki bilgilendirmeler artmalıdır	3,80	1,067			

Kamu Harcamaları	Sosyal amaçlı kamu harcamaları yeterli düzeydedir	2,54	1,067	2,8481	0,69647
	Merkezi idarenin sunduğu mal ve hizmetlere yönelik olarak bilgi paylaşılmaktadır	2,78	0,972		
	Kamu harcama mevzuatı açık ve anlaşılardır	2,82	1,002		
	Kısa vadede faydalanılabilecek kamusal mal ve hizmetler uzun vadede faydalanılabilecek olanlara tercih edilir	3,05	1,043		
	Merkezi idare dışında kalan kamusal idari birimlerin ne tür mal ve hizmetler ürettiği bilgisi paylaşılmaktadır	2,88	0,944		
	Kamu harcamaları idareler tarafından hazırlanan çok yıllık bir stratejik plana uyumlu olarak gerçekleştirilmektedir	2,98	1,146		
	Gerçekleştirilen yatırım harcamaları iktisadi kalkınma hedefine uygun ve uyumludur	2,59	1,099		
	Ülkenin her idari biriminde sunulan hizmet kalitesi aynıdır	2,20	1,164		
Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik	Kamu görevlileri tasarruf bilincine sahiptir.	2,36	1,155	2,6823	0,68051
	Kamu kesiminde gerçekleştirilen borç yönetimi etkindir	2,66	1,020		
	Vergilerin mükellefler arasında adil ve dengeli dağılmaktadır	2,23	1,098		
	Vergi tahsil maliyetleri düşüktür	2,56	1,103		
	Kamu birimlerinin normal gelirleri yetersiz kaldığında borçlanmaya başvurmaları olağandır	3,23	1,083		
	Bütçe sürecinde yer alan görevliler yeterli mesleki donanıma sahiptir	2,61	1,124		
	Vergi denetimleri etkin şekilde gerçekleştirilmektedir	2,73	1,264		
	Kamu kaynakları kamusal hizmet ve mallar için kullanılırken verimlilik ve etkinlik kriterleri en iyi şekilde uygulanmaktadır	2,62	0,996		

		Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Grup Aritmetik Ortalama	Grup Standart Sapma
	Vergi ve diğer kamu gelirleri mevzuatı açık ve anlaşılardır	2,79	0,991		
	Vergi denetimleri etkin şekilde gerçekleştirilmektedir.	2,73	1,264		
	Kamu harcamalarının miktarı ve türü hakkında bilgi düzeyi arttıkça vergisel ödevler daha düzenli yerine getirilir.	3,32	1,144		

Bütçe Duyarlılığı	Demokratik katılım süreciyle bütçe duyarlılığı artmaktadır.	3,05	1,130	3,0042	0,63122
	Bütçe kanun teklifleri parlamentoda etkili bir şekilde değerlendirilmektedir.	2,66	1,165		
	Kesin hesap kanun teklifleri parlamentoda etkili bir şekilde değerlendirilmektedir.	2,76	1,145		
	Bir partiye oy verirken vadettiği kamusal mal ve hizmet bileşimine dikkat edilmektedir.	3,14	1,299		
	Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri bütçe konularında duyarlılığı artırmaktadır.	3,20	1,092		
	Yerel yönetimler tarafından sunulan mal ve hizmetler vatandaş tercihlerini daha iyi yansıtmaktadır.	3,15	1,113		
	Merkezi idare birimleri yerel yönetim birimlerine göre bütçesini daha iyi yönetmektedir.	2,93	1,042		
	Kamu harcamaların bütçede ne şekilde sınıflandırıldığına dair bilgi düzeyinizi değerlendiriniz	2,99	1,014		
	Vergiler ile diğer kamu gelirleri arasındaki farklara dair bilgi düzeyim yeterlidir	3,16	1,016		
	Vergi türleri ile bütçedeki payları hakkındaki bilgi düzeyim yeterlidir	3,04	1,057		
	Devlet bütçesinin hazırlanma, uygulanma ve denetim usulleri hakkında bilgi düzeyim yeterlidir	3,03	1,084		
	Devlet bütçesinin hazırlanma, uygulanma ve denetim usulleri hakkında bilgi düzeyinizi değerlendiriniz	3,10	1,116		

Eğitim grubunda yer alan önermelere verilen yanıtların ortalaması 3,36 ile yüksek seviyededir. Buna göre eğitim grubunda yer alan en yüksek ortalamaya sahip önerme 3,76 ortalama ile “Kamu maliyesi dersi almak devlet bütçesi hakkında fikir sahibi olmak açısından önemlidir” olmuştur.

Saydamlık grubunda yer alan bütçe hakkına ilişkin değerlendirmelerden şeffaflık ve açıklık ile ilgili olan önermelere ortalamanın çok az üstünde önem vermişlerdir. Bu grupta en yüksek değerlendirilen önerme 3,19 ortalama ile “Bilgi edinme yasası mali saydamlığa katkı sağlamıştır” olmuştur.

Kamu harcamaları grubunda yer alan ve kamu harcamalarına ilişkin değerlendirmelere göre katılımcıların en yüksek derecelendirme yaptıkları önermenin 3,80 ortalama ile “Vergilere karşı tepkileri azaltmak için kamu harcamaları konusundaki bilgilendirmeler artmalıdır” olduğu tespit edilmiştir.

Kamu mali yönetiminde etkinlik grubunda yer alan önermelere verilen yanıtların ortalaması 2,6 ile orta seviyenin çok az üzerinde olmak üzere belirlediğimiz diğer gruplarla karşılaştırıldığında en düşük olan grup olmuştur. Bu grup içinde yer alan “Kamu birimlerinin normal gelirleri yetersiz kaldığında borçlanmaya başvurmaları olağandır” önermesi 3,23 ortalama ile yüksek seviyede derecelendirilmiştir. Kamu kesimi borçlanmasının olağan gelirler arasında gösterilmesinin genel kabul gördüğü ve yaygın bir uygulama olması, katılımcıların bu değerlendirmeleriyle örtüşmektedir.

Çalışmanın ana amacını oluşturan bütçe hakkına ilişkin algının ölçülmesi ve değerlendirilmesi kapsamında, etkinlik, personel yetkinliği, denetim ve mevzuatın iyi işlerliğine ilişkin önermelere yer verilen bütçe duyarlılığı grubunda yer alan “Kamu harcamalarının miktarı ve türü hakkında bilgi düzeyi arttıkça vergisel ödevler daha düzenli yerine getirilir” önermesi katılımcılar tarafından 3,32 ortalama ile en yüksek düzeyde puanlandırılmıştır. Katılımcılar kamu harcamalarının miktarı ve türü hakkında bilgilendikçe mali ödevlerin daha düzenli yerine getirileceğini düşünmektedir. Bu önerme bütçe hakkına ilişkin yapılan tanımlamalarla örtüşmektedir. Bütçe hakkının harcamalar yönüyle kullanımının devlet açısından gelir toplama aşamasında kolaylık sağlayacağı şeklinde bir görüş bulunmaktadır.

C. Bütçe Hakkı Algısına Etki Eden Faktörlerin Demografik Özelliklere Göre Farklılık Analizleri

Bütçe hakkı algısına etki eden faktörler olarak belirlediğimiz eğitim, saydamlık, bütçe duyarlılığı, kamu harcamaları algısı ve kamu mali yönetiminde etkinlik faktörlerine ilişkin katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılık analizleri gerçekleştirilmiş olup, demografik özelliklerden yalnızca bölüm ve sınıfa göre farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu kısımda bütçe algısına etki eden faktörlerin bölüm ve sınıflara göre göstermiş olduğu farklılıklara ilişkin analiz sonuçlarına yer verilecektir.

Hipotez 1: Bütçe algısı bölümlere göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3 bölümlere göre bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerin farklılık analizlerini göstermektedir.

Tablo 3. Bölümlerine göre Bütçe Hakkı Algısı Faktörlerinin Farklılık Analizleri

	Bölüm	Sayı	Ortalama	F	P
Eğitim	Maliye	89	3,4588	6,175	0,000
	İktisat	153	3,5065		
	Kamu Yönetimi	39	3,3077		
	Ekonometri	38	3,0614		
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	44	3,2652		
	İşletme	67	3,1741		
Saydamlık	Maliye	89	3,0201	2,137	0,060
	İktisat	153	3,0968		
	Kamu Yönetimi	39	2,8498		
	Ekonometri	38	2,7857		
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	44	2,9091		
	İşletme	67	2,9296		
	Maliye	89	3,1670		

Bütçe Duyarlılığı	İktisat	153	3,0113	2,360	0,039
	Kamu Yönetimi	39	3,0085		
	Ekonometri	38	2,8386		
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	44	2,8439		
	İşletme	67	2,9682		
Kamu Harcamaları Algısı	Maliye	89	2,9139	1,151	0,333
	İktisat	153	2,8911		
	Kamu Yönetimi	39	2,6524		
	Ekonometri	38	2,7778		
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	44	2,7551		
	İşletme	67	2,8773		
Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik	Maliye	89	2,7090	0,640	0,669
	İktisat	153	2,7392		
	Kamu Yönetimi	39	2,6154		
	Ekonometri	38	2,5579		
	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	44	2,6250		
	İşletme	67	2,6642		

Tek yönlü varyans analizine göre $p = 0,338 > \alpha = 0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır. Buna göre, çoklu karşılaştırma testinde Bonferroni testi tercih edilir (Özdemir, 2013:277). Elde edilen çıktılarda $p = 0,00 < \alpha = 0,05$ olduğundan bölümler arasında anlamlı fark bulunduğu görülmektedir. Buna göre, bölümlerin eğitime bakışında istatistiksel açıdan fark vardır. Bölümler karşılaştırıldığında eğitim faktörü açısından en büyük farkın Maliye ve Ekonometri bölümleri arasında (0,39 puan) gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Eğitim kategorisinde yer alan sorularla temel olarak öğrencilere aldıkları eğitimin bütçe konularını kapsama açısından değerlendirilmesi istenmiştir. Analiz sonuçlarına göre bölümler arasında Maliye bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime bütçe ekseninde bakışı İşletme bölümü öğrencilerine göre yaklaşık 0,29 puan yüksekken, Ekonometri bölümü öğrencilerine göre yaklaşık 0,40 puan daha yüksektir. İktisat bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime bütçe ekseninde bakışı, işletme bölümü öğrencilerine göre 0,33 puan daha yüksektir. Yine İktisat bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime bütçe ekseninde bakışları, Ekonometri öğrencilerine göre 0,45 puan daha yüksektir. Maliye bölümü öğrencilerinin eğitime bakışta ilk sırada yer alırken, Ekonometri bölümü öğrencilerinin son sırada yer alması müfredatın önemini vurgulamaktadır.

Bölümlerin saydamlık açısından farklılığını test etmek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, gruplar arasında varyansların homojenliğini belirleyen Levene testine göre $p = 0,064 > \alpha = 0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır ve bu nedenle çoklu karşılaştırma testinde varyansların eşit olduğunu varsayan Bonferroni testi uygulanmıştır. Elde edilen çıktılara göre $p = 0,060 > \alpha = 0,05$ olduğundan öğrencileri okudukları bölümlere göre saydamlık faktörü açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Analiz çıktısında bölümler arasında bütçe duyarlılık düzeyinin en yüksek olduğu grubu 3,16 ile Maliye bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. En düşük bütçe duyarlılığına sahip bölüm ise 2,83 ortalama ile Ekonometri bölümüdür. Bütçe hakkı

algısına etki eden faktörlerden biri olan bütçe duyarlılığı ile ilgili öğrencilerin okudukları bölümlerin bütçe duyarlılığı açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin gerçekleştirmiş olduğumuz tek yönlü varyans analizine göre $p=0,862 > \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır. Buna göre çoklu karşılaştırma testinde Bonferroni testi tercih edilir. Elde edilen çıktılarda $p=0,039 < \alpha=0,05$ olduğundan bölümler arasında bütçe duyarlılığı açısından fark olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu farklılıklar $\alpha=0,05$ düzeyinde anlamlı değildir.

Bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerden biri olan kamu harcamaları algısı ile ilgili öğrencilerin okudukları bölümler açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin gerçekleştirdiğimiz tek yönlü varyans analizine göre $p=0,504 > \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır. Buna göre, çoklu karşılaştırma testinde Bonferroni testi tercih edilir. Elde edilen çıktılarda $p=0,333 > \alpha=0,05$ olduğundan bölümler arasında kamu harcama algısı açısından fark olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırma katılan öğrencilerin bölümlerinin maliye, kamu yönetimi, iktisat, işletme, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri ve ekonometri olup olmaması öğrencilerin kamu harcamalarına ilişkin algılarında değişime neden olmamaktadır. Bu alanda öğrencilere niceliksel ya da niteliksel açıdan farklı seviyede bilgi ve görüş sahibi olmalarını sağlayan ayırıcı bir eğitim sunulmadığı düşünülebilir.

Bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerden biri olan kamu mali yönetiminde etkinlik ile ilgili öğrencilerin okudukları bölümler açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yaptığımız tek yönlü varyans analizine göre $p=0,018 < \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olmadığı varsayılır. Buna göre çoklu karşılaştırma testinde Tamhane testi tercih edilmiştir. Elde edilen çıktılarda $p=0,669 > \alpha=0,05$ olduğundan bölümler arasında kamu mali yönetiminde etkinlik açısından fark olmadığı anlaşılmaktadır.

Çalışma kapsamında saydamlık algısına dair sınıflara, ikamet edilen bölgeye, yaşa ve bunun gibi demografik değişkenlere göre yapılan farklılık analizlerinde bu göstergeler açısından herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Bunun temel sebebi saydamlığın bir eğitim konusu olarak ele alınmayıp öğrencilerin genel algısına göre şekillenmesidir.

Hipotez 2: Bütçe algısı sınıflara göre farklılık göstermektedir.

Tablo 4 öğrencilerin sınıflarına göre öğrencilerin bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerin farklılık analizlerinin sonuçlarını vermektedir.

Tablo 4. Sınıflara Göre Bütçe Hakkı Algısı Faktörlerinin Farklılık Analizleri

	Sınıf	Sayı	Ortalama	F	P
Eğitim	2.sınıf	144	3,3588	6,063	0,003
	3.sınıf	122	3,5055		
	4.sınıf	164	3,2602		
Saydamlık	2.sınıf	144	2,9469	2,537	0,080
	3.sınıf	122	3,1003		
	4.sınıf	164	2,9347		
Bütçe Duyarlılığı	2.sınıf	144	2,9560		

	3.sınıf	122	3,1164	2,717	0,067
	4.sınıf	164	2,9630		
Kamu Harcamaları Algısı	2.sınıf	144	2,7562	4,230	0,015
	3.sınıf	122	2,9964		
	4.sınıf	164	2,8184		
Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik	2.sınıf	144	2,6410	3,168	0,043
	3.sınıf	122	2,8123		
	4.sınıf	164	2,6220		

Bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerden biri olan eğitimin öğrencilerin sınıfları açısından farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yaptığımız tek yönlü varyans analizine göre $p=0,687 > \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır. Buna göre çoklu karşılaştırma testinde Bonferroni testi tercih edilmiştir. Elde edilen çıktılarda $p=0,003 < \alpha=0,05$ olduğundan sınıflar arasında eğitim açısından farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bonferroni test sonuçlarına göre 3. sınıf öğrencilerinin eğitim faktörü açısından algısı 4. sınıf öğrencilerine göre 0,24 puan daha yüksektir. Bu farklılık % 95 düzeyinde anlamlıdır.

Sınıfların saydamlık açısından farklılığını test etmek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, gruplar arasında varyansların homojenliğini belirleyen Levene testine göre $p=0,741 > \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır ve bu nedenle çoklu karşılaştırma testinde varyansların eşit olduğunu varsayan Bonferroni testi uygulanmıştır. Elde edilen çıktılara göre $p=0,080 > \alpha=0,05$ olduğundan öğrenciler arasında okudukları bölümlere göre saydamlık faktörü yönüyle anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Sınıfların bütçe duyarlılığı açısından farklılığını test etmek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre gruplar arasında varyansların homojenliğini belirleyen Levene testine göre $p=0,200 > \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır ve bu nedenle çoklu karşılaştırma testinde varyansların eşit olduğunu varsayan Bonferroni testi uygulanmıştır. Buna göre $p=0,067 > \alpha=0,05$ olduğundan bütçe duyarlılığı açısından sınıflar arasında fark olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun sebebi, bütçeyle ilgili bilgilerin farklı dersler ve dönemlerde verilmesidir.

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre $p=0,015 < \alpha=0,05$ olduğundan sınıflar arasında kamu harcamaları algısında farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıklar %95 güvenle anlamlıdır. 3. sınıf öğrencilerinin kamu harcama algısının yaklaşık 3,0 ortalama ile en yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre 3. sınıf öğrencilerinin kamu harcamalarına bakışı 2. sınıf öğrencilerinden 0,24 puan daha yüksek olduğu ve bu farkın %95 güven aralığında anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Sınıfların kamu mali yönetiminde etkinlik algısı açısından farklılığını test etmek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, gruplar arasında varyansların homojenliğini belirleyen Levene testine göre $p=0,988 > \alpha=0,05$ olduğundan varyansların eşit olduğu varsayılır ve bu nedenle çoklu karşılaştırma testinde varyansların eşit olduğunu varsayan Bonferroni testi

uygulanmıştır. Elde edilen çıktılara göre $p= 0,043 < \alpha= 0,05$ olduğundan öğrencilerin sınıflarına göre kamu mali yönetiminde etkinlik üzerinde düşünceleri değişmektedir. Ancak sınıflar arasındaki farklılıklar % 95 güvenle anlamlı değildir.

D. Bütçe Hakkı Algısına Etki Eden Faktörlerin İlişisine Yönelik Analiz Sonuçları

Bütçe hakkı algısına etki eden faktörler için belirlenen ana gruplara ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’te verilmişti. Eğitim, saydamlık, bütçe duyarlılığı, kamu harcamaları algısı ve kamu mali yönetiminde etkinlik olarak adlandırdığımız faktörlerin bütçe hakkı algısı üzerinde etkili olduğunu varsayılan faktörlerdir. Aşağıda bütçe algısı faktörlerinin birbiri ile olan ilişkisine dair hipoteze ve Tablo 5’te söz konusu faktörler (gruplar) arasındaki korelasyon analizine yer verilmiştir.

Hipotez: Bütçe algısı faktörlerinin birbiriyle ilişkisi vardır.

Tablo 5. Bütçe Algısı Faktörlerinin Korelasyon Analizi

	Eğitim	Saydamlık	Bütçe Duyarlılığı	Kamu Harcamaları Algısı	Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik
Eğitim	1	,654**	,469**	,424**	,411**
Saydamlık		1	,566**	,691**	,650**
Bütçe Duyarlılığı			1	,619**	,700**
Kamu Harcamaları Algısı				1	,741**
Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik					1

** Korelasyon 0.01 seviyesinde anlamlıdır.

Bütçe algısına etki eden faktörlerin birbiriyle olan ilişkisi %99 güven aralığında $\alpha=0,01$ anlam düzeyinde test edilmiştir. Faktörler arasında korelasyonu gösteren Tablo 3’e göre, aralarında en güçlü ilişki olan faktörler kamu harcamaları algısı ve kamu mali yönetiminde etkinlik algısıdır. Bu ikisi arasındaki ilişki ($r= 0,741$) olarak tespit edilmiştir. Bütçe duyarlılığı ile kamu mali yönetiminde etkinlik arasında da ($r= 700$) güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Saydamlık ile kamu harcamaları arasında bulunan ilişki faktörler arasında tespit edilen 3. seviyede en güçlü ilişkidir ($r= 691$). Eğitim grubunun diğer faktörler ile ilişkisi en güçlü saydamlık ile görülmüş olup bu katsayı ($r= 654$) olarak bulunmuştur.

E. Bütçe Hakkı Algısını Etkileyen Faktörlerin Regresyon Analizi

Çalışma kapsamında bütçe hakkı ile ilişkilendirilen bütçe duyarlılığı faktörü bağımlı değişken olmak üzere, bu algının oluşmasında etkisi test edilen eğitim, saydamlık, kamu harcamaları algısı ve kamu mali yönetiminde etkinlik bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkileyip etkilemediğine ilişkin hipotez şudur:

Hipotez= Bağımsız değişken bağımlıyı etkiler. ($\beta \neq 0$)

Yukarıda sözü edilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene olan etkisini ölçmek amacıyla yapmış olduğumuz doğrusal regresyon analizinde stepwise yöntemi kullanılmış olup, çok değişkenli korelasyon katsayısı $R= 0,736$ ve belirlilik katsayısı $R^2= 0,541$ olarak bulunmuştur. $p= 0,00 < 0,05$ olduğundan bu

katsayı anlamlıdır. Tüm bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasında orta düzeyin üzerinde bir pozitif ilişki olup, bağımsız değişkenler bağımlı değişkeni yaklaşık %54 oranında açıklamaktadır. Araştırmada bütçe hakkı algısına etki ettiği varsayılan faktörler aşağıdaki gibidir.

- X₁: Eğitim
 X₂: Saydamlık
 X₃: Kamu harcamaları algısı
 X₄: Kamu mali yönetiminde etkinlik.

Söz konusu faktörlerin bütçe duyarlılığına olan etkisine ilişkin olarak gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Regresyon Katsayıları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		T	P
	Beta	Standart Hata		
(Sabit)	,647	,126	5,153	,000
Kamu Mali Yönetiminde Etkinlik (X ₄)	,458	,046	9,965	,000
Eğitim (X ₁)	,205	,039	5,275	,000
Kamu Harcamaları Algısı (X ₃)	,155	,045	3,422	,001

Regresyon analizine göre bütçe duyarlılığına saydamlık değişkeninin çoklu regresyon modeline girmediği görülmüştür. Bunun dışında modele giren tüm bağımsız değişkenleri t istatistiği ve buna denk gelen p katsayısına bakıldığında $p < 0,05$ olduğundan tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan bütçe duyarlılığını etkilediği varsayılır.

Tablo 7’de yer alan regresyon modeline göre bütçe duyarlılığını bağımsız değişken olarak kabul ettiğimiz regresyon modeli aşağıdaki gibi formüle edilebilir:

$$Y \text{ bütçe duyarlılığı} = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4$$

$$Y \text{ bütçe duyarlılığı} = 0,647$$

$$Y \text{ bütçe duyarlılığı} = 0,647 + 0,205. X_1 + 0,155. X_2 + 0,458. X_3 + 0,458. X_4$$

Bütçe duyarlılığını etkilediğini gözlemlediğimiz bağımsız değişkenlerden yalnızca kamu harcaması etkinliğinin 1 birim artması halinde bütçe duyarlılığı da 0,458 birim artacaktır. Bütçe duyarlılığı formülüne göre tüm bağımsız değişkenlerin 5’li ölçekte 5 değerini alması halinde bütçe duyarlılığının 4,737 olması beklenir. Bağımsız değişkenler içinde bütçe duyarlılığını en çok etkileyen değişken 0,458 sabit katsayısı ile kamu mali yönetiminde etkinlik değişkenidir. Saydamlık değişkeninde meydana gelecek değişimler ise bütçe duyarlılığını formüle eden modele girmediği için bütçe duyarlılığı üzerinde hiçbir değişime neden olmamaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Çalışmada ana kütle olarak seçilen Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin bütçe hakkına ilişkin algılarını değerlendirmek üzere demografik özellikleri ve bütçe hakkı algısı kapsamında ele alınan eğitim, saydamlık, bütçe duyarlılığı, kamu harcamaları algısı ve kamu mali yönetiminde etkinlik gruplarında soruları içeren anket uygulanmıştır. Anket, sözü edilen fakültede öğrenim görmekte olan 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerini kapsayan 430 katılımcıyla yapılmıştır. Kolayda örnekleme metodu ile seçilen katılımcılara 7’si

demografik sorular olmak üzere toplamda 50 soru sunulmuştur. Bütçe hakkı algısına ilişkin sorular 5'li Likert ölçeğine göre belirlenmiştir. Çalışma, katılımcıların demografik özelliklerinin ardından, katılımcıların bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerin demografik özelliklere göre farklılık analizlerine yer vermiştir. Çalışma, bütçe algısını etkileyen faktörlerin doğrusal regresyon analizi sonuçlarının değerlendirilmesi ile tamamlanmıştır.

Çalışmada elde edilen ilk bulgulara göre, katılımcıların %63'ünün 20-22 yaş aralığında yer aldığı tespit edilmişken, %20,2'sinin 18-20 yaş aralığında olduğu görülmüştür. En az katılımcı 26 yaş üstünde yer alırken bu oran %0,7'dir. Katılımcıların %59,3'ü kadın, %40,7'si erkektir. Katılımcıların ikamet ettikleri bölgelere bakıldığında ise Ege Bölgesinin %74,7 ile katılımcıların en fazla yoğunlaştığı bölge olduğu görülmüştür. Ege Bölgesi'nin ardından katılımcıların ikamet ettiği yerler yoğunluk açısından sırasıyla Marmara (%9,3) ve İç Anadolu (%5,1) Bölgeleridir. Ankete katılanlar buldukları sınıflar itibariyle değerlendirildiğinde öğrencilerin %38,1'i 4. sınıf öğrencilerinden oluşurken, %33,5'i 2. sınıf ve %28,4'ünün de 3. sınıf öğrencilerinden oluştuğu görülmüştür. Çalışmaya en yüksek katılımın %35,6'lık pay ile İktisat bölümünden olduğu tespit edilmiştir. En az katılımcının bulunduğu bölümün ise %8,8 ile Ekonometri bölümü olduğu görülmüştür.

Eğitim grubunda yer alan önermelere verilen yanıtların ortalaması 3,36 ile yüksek seviyededir. Buna göre eğitim grubunda yer alan en yüksek ortalamaya sahip önerme 3,76 ortalama ile "Kamu maliyesi dersi almak devlet bütçesi hakkında fikir sahibi olmak açısından önemlidir" olmuştur. "Kamu kesimi tarafından yayımlanan mali raporların kapsamı yeterlidir" 3,03 ortalama ile en düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Eğitim kategorisinde yer alan sorularla öğrencilerin aldıkları dersler ile devlet bütçesi ile kamu maliyesine ilişkin bilgileri kapsamı açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Yapılan çoklu karşılaştırma analizine göre Maliye bölümü öğrencilerinin İşletme ve Ekonometri bölümü öğrencilerine göre aldıkları eğitimin bütçe algısını kolaylaştırdığını düşündüklerini söyleyebilir. Buna göre, Maliye bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime bütçe ekseninde bakışı, İşletme bölümü öğrencilerine göre yaklaşık 0,29 puan yüksekken, Ekonometri bölümü öğrencilerine göre yaklaşık 0,40 puan daha yüksektir.

Saydamlık grubunda en yüksek değerlendirilen önerme 3,19 ortalama ile "Bilgi edinme yasası mali saydamlığa katkı sağlamıştır" olmuştur. Saydamlık grubunda en düşük derecelendirmeyi alan önerme ise 2,75 ortalama ile "Yazılı ve görsel basında bütçe ile ilgili yeterince haber paylaşılmaktadır" önermesidir. Bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerden biri olan saydamlık ile ilgili test edilen hipotezlere göre saydamlık algısı açısından bölümler arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Bütçe duyarlılığı grubunda bulunan "Kamu harcamalarının miktarı ve türü hakkında bilgi düzeyi arttıkça vergisel ödevler daha düzenli yerine getirilir" önermesi katılımcılar tarafından 3,32 ortalama ile bu grup kapsamında en yüksek düzeyde puanlandırılmıştır. Çalışmaya katılan öğrenciler bu grupta en düşük derecelendirmeyi "Bütçe kanun teklifleri parlamentoda etkili bir şekilde

değerlendirilmektedir” önermesi için yaparak, bu önermeyi 2,66 puanla ortalamının çok az üstünde değerlendirmişlerdir. Maliye bölümü öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine göre bütçe konularına duyarlılığının bağımsız örneklem t testine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Tek yönlü varyans analizine göre bölümler arasında bütçe duyarlılık düzeyinin en yüksek olduğu grubu 3,16 ile Maliye bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. En düşük bütçe duyarlılığına sahip bölüm ise 2,83 ortalama ile Ekonometri bölümüdür.

Kamu harcamaları algısına ilişkin değerlendirmelere göre katılımcıların en yüksek derecelendirme yaptıkları önermenin 3,80 ortalama ile “Vergilere karşı tepkileri azaltmak için kamu harcamaları konusundaki bilgilendirmeler artmalıdır” olduğu tespit edilmiştir. Kamu harcamaları grubunda yer alan önermelere yapılan değerlendirmelere göre en düşük ortalama 2,54 ile “Sosyal amaçlı kamu harcamaları yeterli düzeydedir” önermesidir. Ülkenin her idari biriminde sunulan hizmet kalitesi aynıdır” önermesi, 5 üzerinden 2,20 ortalama ile tüm anket çalışmasındaki en düşük değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kamu harcamaları ile ilgili olarak demografik özelliklere göre yapılan tek yönlü varyans analizine göre sınıflar arasında kamu harcama algısında farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kamu mali yönetiminde etkinlik grubunda “Kamu birimlerinin normal gelirleri yetersiz kaldığında borçlanmaya başvurmaları olağandır” önermesi 3,23 ortalama ile yüksek seviyede derecelendirilmiştir. Vergiler mükellefler arasında adil ve dengeli dağılmaktadır” önermesi ortalamının altında bir derecelendirme ile 2,23 puan aldığından bu konuda katılımcıların önermeye katılmadıkları sonucu çıkmaktadır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıflarına göre kamu mali yönetiminde etkinlik üzerinde düşünceleri değişmektedir. Buna göre kamu mali yönetiminde etkinlik konusunda en yüksek algıya sahip olan öğrenciler 3. sınıfta yer almaktadır.

Çalışmada bütçe hakkı algısına etki eden faktörler arasında korelasyon analizine göre, aralarında en güçlü ilişki olan faktörler kamu harcamaları algısı ve kamu mali yönetiminde etkinlik algısı olmak üzere aralarındaki ilişki ($r = 0,741$) olarak tespit edilmiştir. Bütçe duyarlılığı ile kamu mali yönetiminde etkinlik arasında da ($r = 700$) güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Saydamlık ile kamu harcamaları arasında bulunan ilişki faktörler arasında tespit edilen 3. seviyede en güçlü ilişkidir ($r = 691$). Eğitim grubunun diğer faktörler ile ilişkisi en güçlü saydamlık ile görülmüş olup bu katsayı ($r = 654$) olarak bulunmuştur. Bütçe hakkı algısına etki eden faktörler arasında tespit etmiş olduğumuz korelasyon katsayıları %99 düzeyinde anlamlıdır.

Bütçe hakkı algısına etki eden faktörlerin bütçe hakkı algısına olan etkisini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen doğrusal regresyon analizine göre seçilen model;

$Y_{\text{bütçe duyarlılığı}} = 0,647 + 0,205 \cdot X_1 + 0,155 \cdot X_3 + 0,458 \cdot X_3$ olmak üzere, bağımsız değişkenler içinde bütçe duyarlılığını en çok etkileyen değişkenin 0,458 sabit katsayısı ile kamu mali yönetiminde etkinlik değişkeni olduğu görülmüştür.

Yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre belirlilik katsayısı olan $R^2 = 0,541$, araştırmada bütçe hakkı algısına etki ettiği varsayılan faktörlerin bütçe hakkı algısının yalnızca %54'lük kısmını açıkladığı ortaya çıkmıştır. Bu

nedenle bütçe hakkı algısını açıklamada eğitim, saydamlık, kamu harcama algısı, kamu mali yönetiminde etkinlik dışında başka faktörler de eklenerek araştırılması bu alanda ileride gerçekleştirilecek olan çalışmaların daha kapsayıcı olmasına yardımcı olabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akbey, F. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Bütçe Hakkı ve Kanunu. *International Journal of Public Finance*, Vol. 5, No. 1, 1-26.
- Akşin, S. (1992). Sened-i İttifak İle Magna Carta'nın Karşılaştırılması. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Vol. 16, No.27, 115-123.
- Alkan , F. &Yıldız, F., (2016) Kamu Kurumlarının Bütçeleme Sürecinde Bireylerin Bütçe Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges* No.63, 54-66.
- Andersen, B. (2009). The Changing Role of Parliament in the Budget Process. *OECD Journal on Budgeting*, Vol. 2009, No. 1, 1-11.
- Bağlı, M. S. (2014). *TBMM'nin Bütçe Hakkı Kullanım Durumu: 5018 Sayılı Kanun Sonrası Bütçe Hakkı Kullanımında Etkinlik Düzeyinin Ölçümü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağlı, S. (2012). Teorik ve Tarihsel Açından Bütçe Hakkı. *Yasama Dergisi*, No. 20, 39-74.
- Canbay, T., & Gerger Çetin, G. (2012). Batı'da Bütçe Hakkı Gelişiminin Toplumsal Yapının Değişimi Üzerindeki Etkileri. (Editör A. Kemal Çelebi). *Mali Sosyoloji Üzerine Denemeler* Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2012/418, 159-194.
- Cilavdaroğlu, A. A., & Ekici, B. (2013). Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bütçe Hakkını Kullanabilme Kapasitesi. *Amme İdaresi Dergisi*, Vol. 46, No.3, 59-88.
- Çakır, S. & Kayalıdere, G. (2018). Katılımcı Bütçeleme ve Kent Konseylerinde Katılımcı Bütçe Algısı: Manisa Yunusemre Belediyesi Kent Konseyi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:25, Sayı:3.941-960
- Çataloluk, C.(2008). Batı Toplumlarında Toplumsal Yapı Değişimleri ve Bütçe Hakkının Gelişimi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol.10, No.2, 72-94.
- Edizdoğan, N., & Çetinkaya, Ö. (2016). *Kamu Bütçesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ergen, Z. (2016). Kamu Mali Yönetiminde Yeniden Yapılanma: Muhasebe-i Umumiye Kanunundan 5018 Sayılı Kanuna Bütçe ve Harcama Usullerinde Dönüşüm. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Vol. 8, No. 1, 93-115.
- Kızıldaş, E. (2005). Bütçe Hakkının Kullanımında Geline Aşama: Doğrudan Demokrasi. *20. Türkiye Maliye Sempozyumu Konferans Kitabı* Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 374-399.
- Konukman, A. (2015). Türkiye'de Bütçe Hakkının Kullanımı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* No.1, 23-65.
- Narter, R. (2012). Anayasal Açından Bütçe Hakkı. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Vol. 16, No.1-2, 35-52.
- Özdemir, A.(2013). *Yönetim Biliminde İleri Araştırma Yöntemleri ve Uygulamalar*, Beta Basım A.Ş.: İstanbul.
- Selen, U. & Tarhan, A. B. (2014). Türkiye'de Bütçe Hakkı Algısı. *Uşak*.

- Yıldız, F., & Alkan, F. (2017). Katılımcı Bütçe Perspektifinden Yükseköğretim Öğrencilerinin Bütçe Algısı Araştırması: Dumlupınar Üniversitesi Örneği. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, Vol. 3, No.2, 54-66.
- Yılmaz, H., & Tosun, S. (2010). Mali Saydamlık ve Parlamentonun Bütçe Sürecinde Etkinliği. *Yasama Dergisi* No.14, 5-23.
- Yılmazcan, D. (2000). Bütçe Hakkı ve Bütçe Uygulamaları. *13. Türkiye Maliye Sempozyumu Konferans Kitabı* İstanbul: Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No.12, 163-172.
- Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5018.pdf>

SUMMARY

The budget right constitutes the political and legal basis for the budget, which determines the totality of choices of the voters and the share of the public sector in the economy. The fact that the budgets, which are the execution programs of the governments, reflect the preferences of the voters in the best way while it increases the success of the budget applications. On the other hand, budgets are tools that directly affect economic, financial and social life. The necessity of preparing the budgets as a law is to monitor whether the budget right, which is at the disposal of the parliament, is duly used by the government to which it is entrusted. The budget right has began to develop in Turkey since Kanun-i Esasi in 1876. As a constitution, it emphasized the principle of legality of taxes by introducing the provision of Article 25 of the Kanun-i Esasi, “*No money can be taken from anyone in the name of tax and rusum unless it is based on a law*”.

In all of the constitutions enacted after the proclamation of the republic in Turkey in 1923, provisions expressing the budget right were included, and the legality of both taxes and public expenditures was emphasized. Our study aimed to measure the perception of budget right of students at Manisa Celal Bayar University Faculty of Economics and Administrative Sciences. A questionnaire consisting of likert-scale questions was used in order to analyze demographic information and the perception of the budget right according to the above factors, according to departments and classes. The data obtained were analyzed using the IBM SPSS Statistics (24.0) program, and the answers of 430 students who participated in the survey were analyzed by associating the demographic characteristics with the results of the T-Test and ANOVA. Fifty (50) questions were used in the survey to evaluate the perception of the budget right. The participants are from Public Finance, Economics, Public Administration, Econometrics, Labor Economics and Industrial Relations and Business Administration Departments. In our research we assumed that education, transparency, public expenditure perception, budget sensitivity and efficiency in public financial management factors determine the perception of the budget right.

The average of the answers given to the statements in the education group is 3.36, which is highest. Accordingly, the statement with the highest average in the education group, with an average of 3.76, is "Taking a public finance course is important in terms of having an idea about the state budget." has been. The highest

rated proposition in the transparency group is “Acquisition of information law has contributed to financial transparency,” with an average of 3.19.

In the budget sensitivity group, “As the level of knowledge about the amount and type of public expenditures increases, tax duties are fulfilled more regularly.” statement was scored by the participants at the highest level in this group, with an average of 3.32.

According to the correlation analysis between the factors affecting the perception of the budget right in our study, the relationship between them found as ($r= 0.741$). There is also a strong relationship ($r=700$) between budget sensitivity and efficiency in public financial management.

The participants rated the "Information on public expenditures should increase in order to reduce the reactions against taxes." statement with the highest rate as an average of 3.80. In the activity group in public financial management, “It is usual for public units to resort to borrowing when their normal income is insufficient.” proposition is rated high with an average of 3.23. “Taxes are distributed fairly and evenly among taxpayers” statement received a score of 2.23 with a rating below the average, it is concluded that the participants did not agree with the proposition. According to the linear regression analysis performed, it was determined that the transparency factor did not affect the budget sensitivity. Accordingly, the independent variable that most affects budget sensitivity is efficiency in public financial management with a constant coefficient of 0.458. In addition, $R^2= 0.541$, which we found as the coefficient of certainty, reveals that the factors that we assume to affect the perception of the budget right in our research explain only 54% of the perception of the budget right.